

Abdurrahman Dursun (Yalvaç) Bey (1873-1948)

Tokat'ın Zile ilçesinde 1873 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Müderris Sofuzade Hüseyin Efendi, annesi ise Ayşe Dudu Hanım'dır. Zile'de ilköğrenimini tamamlayan Dursun Bey, 1888 yılında Tokat Medresesinde eğitim almaya başlamıştır. Burada Müftü Osman Efendi'den ders ve icazetname olarak tahsilini tamamlamasının ardından eğitimine İstanbul Erkek Öğretmen Okulunda devam etmiş ve 1903 yılında mezun olmuştur. Dursun Bey'in İhsan Sabuncuoğlu'na aktardığı hatıralarına göre mezun olduktan sonra ilk olarak Selanik İdadisine 800 kuruş maaş ile atanmıştır. Ancak kendisi memleketi olan Tokat'a atanmak istediğini dile getirince öğretmen okulunu en yüksek derece ile bitirdiği için maaşı daha yüksek olan bir okula atandığı belirtilmiştir. Dursun Bey'in talebinde ısrar etmesi üzerine de Tokat iline yakın 600 kuruş maaşı olan Çorum'a atanmıştır. Böylece öğretmenlik mesleğine 1903 yılında Çorum'da tarih ve coğrafya öğretmeni olarak başlamıştır. 1904 yılında ise tarım ve Fransızca öğretmeni olarak görevini yürütmüştür. Bir yıl sonra Erzurum İdadisi Türkçe kitabet ve tarih öğretmenliğine, 1909 yılında da Erzurum Öğretmen Okulu müdürlüğüne tayin edilmiştir. 1911 yılında da Amasya İdadi müdürlüğüne atanan Dursun Bey, 1913-1916 yıllarında Kastamonu Sultanisi müdür yardımcılığı, Malatya, Bolu İdadileri, Edirne ve Erzurum Sultanileri müdürlüklerinde görev yapmıştır. 1916'da Ankara Sultanisinde edebiyat ve felsefe öğretmeni olarak meslek hayatını devam ettirmiştir.

Dursun Bey, İstanbul Hükümetinin engelleme girişimlerine rağmen olağanüstü şartlar altında 4 Eylül 1919 tarihinde toplanan Sivas Kongresi'ne Çorum'u temsilen katılan iki delegeden biri olmuştur. İhsan Sabuncuoğlu, Dursun Bey'in I. Dünya Savaşı sürecinde Çorum' a geçişini ve Sivas Kongresi'ne katılmasına dair şu bilgileri aktarmaktadır; "Erzurum Sultani mektebi müdürlüğünde görevli iken Erzurum Rusların istilasına uğrar. Dursun Bey de diğer birçok Müslüman Türk muhacirlerle beraber Mecitözü'ne gelerek burada bulunan bir akrabasının yanına yerleşir. İşte Çorum'da Sivas kongresine gidecek münasip delege aranıyor. Erzurum istiladan kurtulmuş olduğu için Erzurum'a silya gidiyormuş şekli ile Dursun Bey dahi Sivas'a delege olarak gönderiliyor."

Sivas Kongresi'nin ardından Dursun Bey, Dr. Atıf Bey'in istifa etmesi üzerine Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisine Çorum milletvekili olarak katılmıştır. Seçimlerde 11 oy alan Dursun Bey, Ankara'da 23 Nisan 1920'de Meclisin açılışında da hazır bulunmuştur. Mecliste muhalif milletvekilleri tarafından teşkil edilen ikinci grupta yer alan Dursun Bey, Milli Eğitim, Sağlık, Bayındırlık ve İrşat Komisyonlarında görev almıştır.

Dursun Bey, mecliste başta dâhili olmak üzere çeşitli konular üzerine yapılan müzakereler esnasında söz alarak hükümete karşı eleştirilerde bulunmuştur. Örneğin; gizli celse oturumunda Pontus meselesi görüşülürken söz alan Dursun Bey, hükümeti bu konu ile yeterince ilgilenmemekle suçlamıştır. Asayiş sorunun çözülmesi için idare-i örfiye ilan edilmesine de karşı çıkarak yaşanan karışlıklarının çözülmesi için nedenlerinin araştırılması gerektiğini savunmuştur. Zira Samsun'da idare-i örfiye ilan edilmesine dair tezkereye muhalefet ederken, Düzce ve Yozgat isyanlarının nedenlerinin ve kaynağının araştırılması için beş kişilik bir heyet oluşturulması ve bölgeye gönderilmesine dair bir önerge vermiştir. Mali konularda ise avans kanunlarını eleştirerek geçici çözümler üretilmesine karşı olduğunu belirtmiştir. Bir eğitimci olan Dursun Bey, bu alanda yaşanan sorunları da meclis gündemine taşımıştır. Nitekim hem seçim bölgesi hem de ilk öğretmenlik yaptığı yer olan Çorum'da İdadi Müdüriyetine kaymakamlıktan azledilen bir kişinin atanması üzerine meclise bir soru önergesi vermiştir. Önergede ehil olmayan kişilerin atamalarının yapılması ile öğretmenlerin haklarının çiğnendiğini ve neden eğitime mensup kişilerin atanmadığını sormuştur. Bu konuda Maarif Vekili Dr. Rıza Nur ile girdiği tartışma neticesinde Dursun Bey, öğretmenlik görevinden alınmıştır.

Oğlu Süavi Yalvaç ise babasının milletvekili olduğu döneme dair şu bilgileri paylaşmıştır: "Meclis'te çetin geçen müzakerelerden sonra evine gelir, fakat bu müzakerelerden ailesine hiç söz etmezdi. Bu satırların yazarı o sıralarda 9-10 yaşlarında bulunduğundan, böyle konuşmalara şahit olduğunu hiç hatırlamamaktadır. Sadece bir defasında Düzce ve Yozgat isyanları münasebetiyle, büyük bir öfke içerisinde "Bunlar Türk olamaz" dediğini anımsamaktadır."

*Birinci Dönem T.B.M.M. Milletvekillerinin Gelecekte Beklentileri Anketi'*ne de katılan Dursun Bey, öncelikle memleketin genel ruh hali ve yönetim olarak gereksinimlerinin kesin, kalıcı gözlemler ile belirlenmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Ardından iç ve dış politikada maceracı siyaset oyunlarına son verildikten sonra adaletli bir yönetim sistemi ile bütün sorunların çözüleceğine dair inancını dile getirmiştir. Ayrıca eğitim, askerlik ve ekonomi sistemini eleştirerek Türk milletinin doğuştan yeteneklerini yaktığını ve değiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Dursun Bey, nüfusun çoğaltılması meselesini de üzerine düşünülmesi gereken en acil durum olarak değerlendirmiştir. Bunun için de ülke topraklarına göçmen kabul edilmemesi ve yerli halkın başta sağlık olmak üzere haklarının korunması gerektiğine vurgu yapmıştır. Anketi; "Özetle eski ve şimdiki yönetimimizde gelecek için hayırlı bir umut göremiyorum" eleştirisi ile sonlandırmıştır.

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi 16 Nisan 1923'de faaliyetlerini sonlandırmasının ardından seçimlerde aday olmayan Dursun Bey, ailesini alarak Amasya'ya geçmiştir. Burada buğday ve zahire ticareti yaparak geçimini temin etmiştir. İki yıl sonra da memleketi Zile'ye geçerek serbest ticaret ile meşgul olmuştur. Oğlu Süavi Bey'in verdiği bilgilere göre; 1926-1927 yılları arasında öğretmenlik mesleğine geri dönen Dursun Bey, Sivas Kız Öğretmen Okulu psikoloji ve öğretim usulü öğretmenliğine tayin olmuştur. Ardından 1931 yılında memleketinde Tokat Ortaokulu tarih ve coğrafya öğretmenliği görevlerinde bulunmuştur.

Dursun Bey, 25 yıldan fazla hizmette bulunmasının ardından kendi arzusuyla 1 Nisan 1933'de emekli olmuştur. Soyadı Kanunu'nun çıkmasının ardından Dursun Bey, ailede eğitim ve öğretim ile meşgul olanların sayısı fazla olduğu için yol gösterici anlamına gelen "Yalvaç" soyadını almıştır.

Emekliye ayrıldıktan sonra Dursun Bey, Bursa'da öğretmenlik yapan oğlunun yanına gitmiştir. Emeklilik yıllarında sık sık kütüphaneleri ziyaret etmiştir. Bilhassa eski el yazması eserleri bulup, okumuş eline geçenleri de özenle saklamıştır. 9 Eylül 1948'de Bursa'da vefat eden Dursun Bey, 3 erkek ve 2 kız çocuğuna sahip idi.

Hatice YILDIRIM

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, Cumhuriyet Arşivi

BCA, No: 490.01/ 517.2076.6.

Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü Arşivi, Tasnif No: VH.000.679.

Maarif Vekâleti Dairesi Evrakı, Umumi No:21/Husus No:385, Ankara 9.3.1933.

TBMM Arşivi, Sicil Dosyası, No:99. Çorum'a göçler

Resmî Yayınlar

Birinci Dönem Meclis Albümü 1920-1923, (Yay. Haz.) Orhan Özdil ve Murat Babuçoğlu, TBMM Yayınları, Ankara 2022.

Çorum İl Yıllığı 1967, Ankara Bilgi Basımevi, 1968.

Çorum İl Yıllığı 1973.

ÇOKER, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi**, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923, C III, TBMM Yayınları, Ankara 1995.

İlk Meclis, Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Beklentileri Anketi, TBMM Kültür, Sanat ve

Yayın Kurulu, Ankara 2004.

TBMM Albümü 1920-2010 (1. Cilt 1920-1950), (Ed.) Sema Yıldırım ve Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, No.1, Ankara 2010.

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre: I.

TBMM Gizli Celse Zabıtları, Devre: I.

Telif-Eserler

DEMİREL, **Ahmet, Birinci Meclis'te Muhalefet İkinci Grup**, İletişim Yayınları, İstanbul 2003.

DENİZLİ, Hikmet, **Sivas Kongresi Delegeleri ve Heyet-i Temsiliye Üyeleri**, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.

ERTAN, Ayfer, **Millî Mücadele Döneminde Çorum ve Çevresi**, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2008.

GÜLEN, Tuğba, **İki Dünya Savaşı Arasında (1918-1939) Çorum'da İz Bırakanlar**, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2015.

GÜNAYDIN, Ahmet Necip, **Milli Mücadele'de Sivas 108 Gün (2 Eylül-18 Aralık 1919)**, 4. Baskı, Sivas-Spor Eğitim ve Kültür Vakfı Yayını, Sivas 2021.

NADİ, Yunus, **Birinci Büyük Millet Meclisi'nin Açılışı ve İsyanlar**, Sel Yayınları, İstanbul 1955.

SABUNCUOĞLU M.İhsan, **Çorum Tarihine Ait Derlemelerim I-II-III Kısım**, Kardeş Matbaası, Çorum 1971-1973.

TEKELİ İlhan, "Mütareke ve Kurtuluş Savaşında Çorum", **Çorum Tarihi**, 5. Hitit Festival Komitesi, Yay. Haz: Mustafa Ercan-İrfan Yiğit, Çorum Belediyesi Kültür Yayını, Çorum 2015.

YALVAÇ, Süavi, "Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Azasından Abdurrahman Dursun Bey", **Atatürk Dergisi**, C 1, S 2, 1988.

YILDIRIM, Hatice, "Bir Siyaset Adamımız Dursun (Yalvaç) Bey", **Uluslararası Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Çorum Sempozyumu**, C III, Çorum Belediyesi Kültür Yayınları, Çorum 2008.

YILDIRIM, **Hatice, I. ve II. Dönem TBMM Çorum Milletvekilleri (Biyografileri ve Faaliyetleri)**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya 2008.

İnternet Kaynakları

https://tr.wikipedia.org/wiki/Abdurrahman_Dursun_Yalva%C3%A7#/media/Dosya:Abdurrahman_Dursun_Yalva%C3%A7_mezar%C4%B1.jpg

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/abdurrahman-dursun-yalvac-bey-1873-1948/?pdf=7660> adresinden erişilmiştir